

מסורת הש"ס

א) גיטין לו. מטות טו. ערכין כב., ג) (ומדרס ב:ג.) א. מולין סס., ד) [למקנ מל.], ה) (דבריםכא.), ו) אע"ג דהוי, ז) (ח, כ"ל ראשון ראשון ז"ק, ט) כ"ל סוף ז"ק, י) כ"ל ויהי דף ז.ד. י) ע"ד רבים אין לו הפרה ולמלא ז"ק, ט) כ"י ואע"ג ז"ק, ו) גי' ז"ק לאומת, ה) גי' ז"ק ומלדריה נמי כ"י וע"ש, ט) ז"ק, ו) נע"י רש"י בנדה כו. ד"ה גבי וכו' שפירש ג"כ הכי לחדלן, ו) אביו דהא בעדיו ז"ק, ו) ז"ק.

הגהות הב"ח

א) גב' דאמר אומימי: ב)בשבעה הנה אחר נפלים שאל ראשו חי כ"ל ותיבת א) שם והמפלת מין: ד) שם ילדה היא והכנה כ"ל ואח"י נמחק: ה) רש"י ד"ה ים בכור ים פי שטם ואינו בכור לכן כ"ל ילד: ו) ד"ה אכל אחר וכו' תלמיט אחד מזה נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד ואינו והחזירו וקדמו אחיו ואלא כ"ל ותיבות וכו' חזירו נמחק: ו) בא"י ואע"ג דלאש שהולא ראשון חשיבא ליה מעילא וטעמא אז' ראשון דלאו כד קיימא ל"ל ותיבות וכו' חזירו נמחק: ח) ד"ה וכן ט' וכו' שאין לבו דוח עליו ולענין כהן לאו פטר רחם הוא אלא כ"ל ראש כ"ן ט' ח: טו) ו) ר"ה רב המפלת וכו' דאין לבו דוח: ו) ד"ה אזי אלא וכו' אחרון היו בכור: ז) ד"ה שכבר ילדה וכו' ולענין כהן תלה רחמנא בפטר רחם: ו) ד"ה נתיניה וכו' ולא נלמה דבין דאדומי שלא בקדושה לאו בר מלה הוא דרור: טו) ד"ה היא והכנה א) ותיבת א) נמחק: ו) ד"ה אזי אלא וכו' אלא כ"ל ותיבות וכו' אחרון הס"י ואח"כ מ"ה וכן מו מ"ה נמי לא היו הס"י ואח"כ מ"ה בכור לכהן:

רבינו גרשום

ליה לפני רבים דמגרשה ולא מצי מיפר רחם: א)דריה רב אחא. אידעתא דרבים: החם בנושא נשים בעבירה איבר יצרו תוקפון דנשאה ואי לא מריר דואי לא מגרש:

סליק פירקא הבא אחר הנפלים בני ח: ואע"פ שיצא ראשו ח. כיון דלאו בר קיימא הוי הבא אחריו בכור לנחלה הוי ולא בכור לכהן ולא הוי פטר רחם: וחכ"א. לעולם הוי בני לכהן עד שיהא בו כנפל צורת אדם: סנדל. מפורש במסכת נדה: או ילדה עודה שפחה או ילדה עודה עוברת כוכבים ואח"כ ינשאת בישראל שלא הוי לו בנים בשר לנחלה. הדיו ראשית אותו: עד שיפטריו רחם מישראל. כלומר לדלוסל הוי נמי בכור לכהן הבא אחריו עד שיפטריו רחם מישראל של יהודית כלומר דהני דילדה בניותא לא חשיבי למיפטריה מבחן לבא אחריו: או נתנייה והיא מעוברת או נשתחררה והיא מעוברת. האי ולד הוי בכור לכהן כיון שנוגד בהודות וחזיי לפרות עצמו: ודך אשה שלא ילדה ואע"ג דילדה היא וכחנה ביהוד ונתעברו ולדוהי או היא ולויה או היא ואשה שכבר ילדה ולא ידוע איזה הוא בכור שחיבי לפרות ואפי' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שחתה כו':

והני מילי. דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רצים: **דאדריה רצ אחא**. שלא ילמד עוד מינוקות: **פשע ציוקי**. מלקה אומן ומתים: **בקבלה**. בלא נדר: **גבי נשים יצרו** מוקפן. להכי מדרינן ליה: **הדרן עלך מומין אלו**

יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים ה):

לכהן. לתת לכהן פדיונו ה'

סלעים: הבא אחר נפלים שאל ראשו. של נפל חי כגון שהיו תלומים אחד ה) נפל ואחד כלו לו חדשיו והוליא נפל ראשו חי והחזירו ובה חזירו וקדמו ויאל זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו ואע"ג דראשו שהולא ה) חשוד לידה מעילא מ"ט דגבי נחלה כתיב ראשית אונס) מי שלב אביו דוח עליו אם מת יאל נפל שהולא ראשו ראשון י והוי"ו כילוד דלאו כר קיימא הוא ואין לבו דוח עליו אלא לענין כהן פטור האזי ולד אחרון דבפטר רחם תליא מילתא והרי ראשון פטור את הרחם: **וכן ט' שאל ראשו מת**. והחזירו ויאל אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב שאין ה) הלכ ו) [אצין] דוח עליו ולענין כהן פטור רחם הוא אלא יאל ראשון) כן ט' חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא היו זה הבא אחריו: **וכן המפלת בהמה כו'**. למיפטר מנחלה לא חשיבי דאין ה) הלכ דוח עליהם אכל פטור רחם מיהא הוו: **עד שיהא צו מלורם האדם**. לא חשיב פטר רחם והבא ה) אחריו בכור אף לכהן: **סנדל**. שאין לו צורת ה) פנים: **או שלא**. שהרי אין שלא בלא ולד אלא שנימות ומיהו פטר רחם הוי: **שפיר**. עור ממע של וכו'. מרוקס. מפרש במסכת נדה בהמפלת (דף כה). מהו ריקומו של שפיר: **מחוסך**. אצרים אצרים ויאל כו' ה) הוי פטר רחם אכל ראש מחוסך לא פטר אם קדם אחיו ויאל קודם יליאת רוב אצרי המחומך הני"ו נמי בכור לכהן: **שכבר ילדה כו'**. לענין נחלה תליא מילתא בלא דכתיב (דברים כא) ראשית אותו ולענין כהן ה) פטר רחם: **עודה שפחה**. אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה וגשתחררה

עכשיו: עובדם כוכבים ונתגיירה. ומשפחת ליד ישראל ילדה יא' נמי הוי בכור לנחלה שהרי לא היו צנים ולכהן לא דאינו פטר רחם: **לנחלה ולכהן**. דצנים ים הנוגדו לה בהיותה עובדת כוכבים לא **פטרי: נתגיירה מעוצרם**. ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטור רחם הוא צישראל ולא לנחלה ה) דהורמו שלא בקדושה ולא בר נחלה הוא יא' וזרע מזרי רחמנא אפקריה דכתיב (חוקקל כג) וחזרמת סוסים וזרמתם: **היא ובהנה**. ה) או צת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע איזה ולד של ישראל: **או היא וגויה**. דלויה נמי פטור בנה מממש סלעים כדאמרן בפ"ק ה): **או היא ואשה שכבר ידה**. ואין ידוע איזו ה) בנה בכור לכהן. ויבותא קא משמע לן דבעלה של מבכרת חייב ה' סלעים לכהן דהבן זכר יש לו כל היכא דאיתיה ולא לנחלה דהא לא ידע צריה דמאן הוא: **וכן מי שלא שסה כו'**. נמי בכור לכהן והוא יפדה עצמו ולא לנחלה דהא לא ידע מאן ירייה. ובגמ' [מו:] פריך דאפילו פשוט נמי לא היו: גמ'

מילתא פלוגתא דאמוראי היא צפרק המפלת (נדה דף כט.) דר' יוחנן סבר התם דאפי' מחומך הראש פטור: **נתגיירה מעוברת**. פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטור רחם צישראל הוא ולא לנחלה דהורמו שלא בקדושה ולא בר נחלה הוא דזרע מזרי רחמנא אפקריה דכתיב וזרמתם וצחנס פי' טעם זה דבנלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנוגד דמי ואינו חשוב ה) אביו ואע"ג דבעדו מזרי חשוב אביו גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה יז' דהא מזרי יורש אביו דבר תורה ומיהו צפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף מט.) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למזרי לאו משום דשטופי ציומה ולא ידיע דהא שני אחין תלומים דטיפה אחת ה) [היא] ונחלקה לשמים וקמני ואין חייבים משום אשת אח ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דמזרי דזריך לטעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא סגי בטעמא דקטנן שנוגד דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי משום דאמי לאחלופי צישראל והתם משמע דאפי' איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להצריך חלוצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין: (שיך לע"ז) **ואי"ר** דבעי צמיתני סיפא בן ט' בוי'. מגופה הוה מצי ים למימר דנקט ראשו משום דמשמע דוקא נפל הא בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא היו אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי:

מומין אלו פרק שביעי בבורות

מו.

לו הפרה כדאמר אמומר הכא ויש לפרש דלענין נדרי אשמו אין לחלק בין צרכים בין על דעת רצים כיון דצרכים יש לו הפרה לרצ הונא ה"ה על דעת רצים צנדיי אשמו וכי פריך התם ארצ הונא וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ומשני קסבר כריך לפרט את הנדר הוה מצי לשנויי דמדרי ליה על דעת רצים אלא

דלא כריך ועוד וי"ל דרצ הונא לית ליה דאמימר דהא דקאמר אמומר אפילו למ"ד נדר שהודר צרכים כו' לאו אפלוגתא דאמוראי קאי דרצ הונא ורצ נחמן יז' צריש השולח (שס) אלא אפלוגתא דר' יהודה ורבנן בצוק השולח (שס דף מו:). **אמבר** אמומר הלבתא **אפי' לב"ד כו'**. צפ' השולח (בבויטין לו.) גרם הלכתא אפי' למ"ד כו' ובמכות (דף טו.) גרסי' ברוב ספרים הלכתא נדר שהודר צרכים יש לו הפרה עוטף ולמאי דגרסי' נמי אפי' למ"ד נדר שהודר צרכים שלא בל עכשיו דלא כד צהודר צרכים מ"מ יש לנקדק מדהולך לפסוק אין לו הפרה בעל דעת רצים לכ"ע מכלל שקצר דצרכים יש לו הפרה דאי אין לו הפרה כל שכן בעל דעת רצים ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד עוטף ואע"ג דאסקינן צפ' השולח (גיטין דף לה:) אליבא דרב נחמן דמדרינן ליה צרכים דמשמע דס"ל הכי דקי"ל כוותיה דיניי ולענין דינא ה) אימטיל יז' הא פריך צמר הכי הניחא למ"ד כו' ולאו אמתניתין דפרקין דמיימי הסם לחודיה קאי אלא קאי נמי דארצ נחמן ה) מלדאריה נמי רצ אחא להאז מקרי דרדקי על דעת רצים משמע דקסבר דצרכים יש לו הפרה דלא מיסבנר לומר דלכך ים הולך על דעת רצים ולא אמר הידירו צרכים לפי שלא היו רצים מוומנים לפניו ורצ יוסף דאמר צערי צסקים (פסחים קז.) (אמר) ים [אדורין] צרכים דלא אשתי שכרא משמע דקסבר דצרכים אין לו הפרה לא קי"ל הכי: **אב"ל** דב"ר מצוה יש לו הפרה. אומר ר"ת דמשום דמסתמא יוחא לכו לרצים ועוד אמר ר"ת דעל דעת ה) [רנים] היינו פ' כשמפרש על דעת פלוני ופלוגי ואפילו שלא

דענייהם אכל על דעת [רצים] סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד יא' ואע"פ שפירש על דעמו יכול חכם להמיר ים: **הדרן עלך מומין אלו**

יש בכור צנחצה כו' איזוהו בכור צנחצה בוי'. הכא נקוט אמאי דפתח ציה וימינין דנקט אדסליק מיניה דמפרש צריש נדריס (דף ב:): **המפלת סנדל בוי'**. צפרק המפלת (נדה כו.) מפרש סנדל דמתן גבי צבורות למאי הלכתא לצא אחריו וכו' וא"ת מה חידוש הוא הא כהדיא קמני לה הכא וי"ל דס"ד דבא אחריו דמתניתין דהכא היינו אותו שיוגד צעיצור אחר ולא אותו שגם הסנדל דרגילות הוא שיוגד קודם הסנדל ולהכי פריך למאי הלכתא דמיפוק לי שהרי בא אחר הולד שגם הסנדל דאין סנדל שאין עמו ולד ומפרש דלאותו ולד עצמו הוגד עם הסנדל אצטריך למתנייא דפעמים שהוא בא אחר הסנדל ה) **והיוצא** מחותר. פי' בקונטרס דרוב אצרים ים מחותכים פוטרים את הרחם אכל ראש לא פטר צמחומך והך

צפניהם אכל על דעת [רצים] סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד יא' ואע"פ שפירש על דעמו יכול חכם להמיר ים:

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור צנחצה כו' איזוהו בכור צנחצה בוי'. הכא נקוט אמאי דפתח ציה וימינין דנקט אדסליק מיניה דמפרש צריש נדריס (דף ב:): **המפלת סנדל בוי'**. צפרק המפלת (נדה כו.) מפרש סנדל דמתן גבי צבורות למאי הלכתא לצא אחריו וכו' וא"ת מה חידוש הוא הא כהדיא קמני לה הכא וי"ל דס"ד דבא אחריו דמתניתין דהכא היינו אותו שיוגד צעיצור אחר ולא אותו שגם הסנדל דרגילות הוא שיוגד קודם הסנדל ולהכי פריך למאי הלכתא דמיפוק לי שהרי בא אחר הולד שגם הסנדל דאין סנדל שאין עמו ולד ומפרש דלאותו ולד עצמו הוגד עם הסנדל אצטריך למתנייא דפעמים שהוא בא אחר הסנדל ה) **והיוצא** מחותר. פי' בקונטרס דרוב אצרים ים מחותכים פוטרים את הרחם אכל ראש לא פטר צמחומך והך

מילתא פלוגתא דאמוראי היא צפרק המפלת (נדה דף כט.) דר' יוחנן סבר התם דאפי' מחומך הראש פטור: **נתגיירה מעוברת**. פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטור רחם צישראל הוא ולא לנחלה דהורמו שלא בקדושה ולא בר נחלה הוא דזרע מזרי רחמנא אפקריה דכתיב וזרמתם וצחנס פי' טעם זה דבנלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנוגד דמי ואינו חשוב ה) אביו ואע"ג דבעדו מזרי חשוב אביו גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה יז' דהא מזרי יורש אביו דבר תורה ומיהו צפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף מט.) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למזרי לאו משום דשטופי ציומה ולא ידיע דהא שני אחין תלומים דטיפה אחת ה) [היא] ונחלקה לשמים וקמני ואין חייבים משום אשת אח ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דמזרי דזריך לטעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא סגי בטעמא דקטנן שנוגד דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי משום דאמי לאחלופי צישראל והתם משמע דאפי' איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להצריך חלוצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין: (שיך לע"ז) **ואי"ר** דבעי צמיתני סיפא בן ט' בוי'. מגופה הוה מצי ים למימר דנקט ראשו משום דמשמע דוקא נפל הא בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא היו אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי:

דאס

עין משפט

נר מצוה

בא א מיי' פ"ו מהלכות ציאת מקדש הל' ט:
בב ב ג מיי' פ"ו מהל' שבעות הלכה ח טוש"ע יו"ד סימן רמח סעיף כא:

א ד מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' י טוש"ע ח"מ פי' רעו סעיף ו:

ב ה מיי' פ"יא מהלכות צטורים הל' יד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כב:

ג ו מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' ט טוש"ע ח"מ סעי' ז [כא] ות"מ פי' רעו סעי' ח ט:

ז מיי' שם ופי"א מהל' צטורים הל' יג טוש"ע ח"מ שם ויו"ד סי' שה סעי' כ:
ח [מיי' פ"יא מהל' צטורים הל' כ] טוש"ע ח"מ שם:

תורה אור השלם

1. קדש לי כל בכור
פטר כל רחם בבני ישראל
באדם ובבהמה לי דוא:

שמות יב ב

מוסף רש"י

אדעת רבים: על דעת רבים ועל דעת צום דין (ובכות יז.)
ק' יאמרו לו הכי אנו מדרינן אותך על דעמנו (בבויטין יז.)
או: שאומרים לו נדור (ערכין כב.).

הדרן עלך מומין אלו
איזוהו בכור לנחלה כו' הבא אחר נפלים. בכור לנחלה ענין ולד שיהא ראוי למות ואי לא ראוי לחיות לא מפקע את הבא אחריו מליטול פי שנים, דכתיב (דברים כא) ראשית אותו, מי שגלו דוח עליו, יאל ואל שאניט עק קיימא שאין יאל אביו דוח על מותו, אכל מספיון הכבור פוטרי הוא את הבא אחריו, שהרי זה פטר את הרחם, נפל, שלא כלו לו חדשיו (וחזיקו טו.). **אע"פ** שיצא את ראשו חי. והחזירו ויאל אחיו שכלו חדשיו, אין ליתם הלאשון משקטמו מלהיות בכור לנחלה, שאפילו נולד הנפל כולו חיו מפקיע את הבא אחריו, שאין לבו דוח עליו, וכן שכל אם יאל ראשו מת, והאי דנקט ראשו, משום בכור לכהן נקט ליה, וביציאתו ראשו הוי ילוד ופוטרי את אחיו מבכור לכהן (טו.). **וכן** תשעה שיצא ראשו מת. אפילו הבא אחר כן תשעה, אפילו יאל ראשו של ראשון מת, הווא ליתם הלאשון ליתם ואין הבא אחריו בכור לכהן, אכל הבא אחר כן תשעה שאל ראשו חי בכור לנחלה נמי לא הוי (טו.).

שיטה מקובצת

אן אמר ס"א דאמר: הן על דעת הירבים אין לו הפרה. הטעם שמתני' מפ' מורי ר' יצחק בר בריך משום דאין נדריהם ויחרטום שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או כפתח אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבריו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אכן שהרי דכולם מסכימים ומתחרטים בדבר שוה הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר טעות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שגויות הכתוב הוא שטמר בלא פתח וכלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדריים אחרים ויכול להפר עכ"ל: הן ההיא מקרי דרדקי דאדרי רב: הן נפלים שיצא ראשו חי וכן ט' כו' מת והמפלת כמין: הן ילדה בירשאל: הן ילדה היא אות ר' נמחק: הן מ' יהוי כילוד

הן הפרה ועל דעת רבים אין לו הפרה לרבים יש לו הפרה ואפי' לספרים דגרסי' ח' ולמאי נמחק: עון למ"ד כו' ואע"ג: הן איחשיל ולענין פרעון כתובה: הן דלכך הוזקק להחזירו ע"ד: הן אדרורו ברבים כו' שכרא דמשמע דקסבר: הן היינו דוקא כשמפרש ע"ד פלוני ופלוגי ופלוגי: הן יחיד בלא דעתו הס"ד: הן אברים תחובים פוטרים: הן לזרעיה משמע דמצוי: הן מצ' למירך ח' למימר נמחק: